

Lớp Phật Pháp Buddhaddhamma

Môn học: Thắng Pháp Abhidhamma

Bài học ngày 16.1.2022

Chương VI. TOÁT YẾU TƯƠNG TẬP (Samuccayasaṅgaha)

BÀI 52. TOÁT YẾU HÀM TẬN (Sabbasaṅgaha)

Tổng quan

Toát yếu hàm tận là phần nói về uẩn, xứ, giới, đế. Chương này mang nội dung phổ quát bao gồm toàn diện vạn hữu; từ đế lại nói luôn cả chân đế vô vi.

Nếu Thắng Pháp được biết đến qua những trình bày điểm cực vi của vạn hữu như từng sát na thì uẩn, xứ, giới, đế là một tầm nhìn đại quan về các pháp. Cũng như trong âm nhạc không phải chỉ giải thích về các nốt nhạc mà còn cần đến sự phổ diễn toàn bộ qua các thể loại.

Sự trình bày toàn diện sẽ giúp cho người học Phật, đặc biệt là là hành giả tu tập thiền quán, không nuôi ảo giác về một thực thể chân ngã ẩn khuất đâu đó ngoài thế giới của hữu vi sanh diệt.

Ở đây có sự gặp gỡ quan trọng của cả hai Kinh Tạng và Thắng Pháp Tạng. Trong Kinh Tạng Đức Phật dạy: chính trong tâm thân dài một sải tay này Như Lai tuyên bố sự khổ, nguyên nhân sanh khổ, sự diệt khổ, và con đường đưa đến sự diệt khổ. Khi đi sâu vào Thắng Pháp Tạng thì Phật ngôn trên lại càng rõ nét. Uẩn, xứ, giới, đế vừa là cá thể vừa là đại thể. Không có sự phân lập giữa nhận thức về thể giới chủ quan và khách quan. Thấu triệt tự thể cũng là thấu triệt thể giới.

Cũng cần nói thêm là mặc dù các tông phái Phật giáo ngày nay mang nhiều sắc thái dị biệt nhưng cả ba hệ Nguyên Thủy, Đại thừa, Kim cang thừa đều nhấn mạnh sự quán triệt năm uẩn, mười hai xứ và mười tám giới. Ba phạm trù về pháp giới này tự nhiên tôn lên ý nghĩa siêu tuyệt của tứ đế. Học Thắng Pháp, nói một cách không sợ sai lầm, là đào sâu uẩn, xứ, giới, đế. Hiểu được điều này là nhận ra được giá trị của Thắng Pháp, của Phật Pháp và của hành trình giác ngộ giải thoát của người con Phật.

Tập hợp những đề tài bao gồm tất cả pháp chân đế (*paramattha dhamma*) đồng thể loại, gọi là toát yếu hàm tậ. Có 5 đề tài là:

1. Ngũ uẩn (*pañcakkhandhā*) gồm 5 uẩn là sắc uẩn (*rūpakkhandho*), thọ uẩn (*vedanākkhandho*), tưởng uẩn (*saññākkhandho*), hành uẩn (*saṅkhārakkhandho*) và thức uẩn (*viññāṇakkhandho*).

2. Ngũ thủ uẩn (*pañcupādānakkhandhā*) gồm 5 thủ uẩn là sắc thủ uẩn (*rūpupādānakkhandho*), thọ thủ uẩn (*vedanupādānakkhandho*), tưởng thủ uẩn (*saññupādānakkhandho*), hành thủ uẩn (*saṅkhārupādānakkhandho*) và thức thủ uẩn (*viññāṇupādānakkhandho*).

3. Thập nhị xứ (*dvādas'āyatanāni*) gồm 12 xứ là nhãn xứ (*cakkhāyatanam*), nhĩ xứ (*sotāyatanam*), tỷ xứ (*ghānāyatanam*), thiệt xứ (*jivhāyatanam*), thân xứ (*kāyāyatanam*), ý xứ (*manāyatanam*), sắc xứ (*rūpāyatanam*), thanh xứ (*saddāyatanam*), khí xứ (*gandhāyatanam*), vị xứ (*rasāyatanam*), xúc xứ (*phoṭṭhabbāyatanam*) và pháp xứ (*dhammāyatanam*).

4. Thập bát giới (*aṭṭhārasa dhātuyo*) gồm 18 giới là nhãn giới (*cakkhudhātu*), nhĩ giới (*sotadhātu*), tỷ giới (*ghānadhātu*), thiệt giới (*jivhādhātu*), thân giới (*kāyadhātu*), sắc giới (*rūpadhātu*), thanh giới (*saddadhātu*), khí giới (*gandhadhātu*), vị giới (*rasadhātu*), xúc giới (*phoṭṭhabbadhātu*), nhãn thức giới (*cakkhuviññāṇadhātu*), nhĩ thức giới (*sotaviññāṇadhātu*), tỷ thức giới (*ghānaviññāṇadhātu*), thiệt thức giới (*jivhāviññāṇadhātu*), thân thức giới (*kāyaviññāṇadhātu*), ý giới (*manodhātu*), pháp giới (*dhammadhātu*) và ý thức giới (*manoviññāṇadhātu*).

5. Tứ thánh đế (*cattāri ariyasaccāni*) có 4 thánh đế là khổ thánh đế (*dukkham ariyasaccam*), khổ tập thánh đế (*dukkhasamudayo ariyasaccam*), khổ diệt thánh đế (*dukkhanirodho ariyasaccam*) và khổ diệt hành lộ thánh đế (*dukkhanirodhagāminīpatipadā ariyasaccam*).

Điều đã nói và sắp nói

Bài đã học: **Bài 51. TOÁT YẾU GIÁC PHẦN (Bodhipakkhiyasaṅgaha)**
Bát Chi Đạo

Bài học tiếp theo: **Bài 53. TOÁT YẾU HÀM TẬN (Sabbasaṅgaha)**
Ngũ Uẩn và Ngũ Thủ Uẩn

Biên soạn giáo trình: Tỳ kheo Giác Đăng